

Anotace literatury

Štěrbová, D. a kol. *Hluchoslepota*. Olomouc: Univerzita Palackého, FTK, 2005. ISBN 80-244-1244-6

Tato publikace s podtitulem „Lidé s ní a kolem ní“ je určena všem, kteří se o tuto problematiku zajímají. Na jejím vzniku se podílel kolektiv autorů, kteří mají dlouholeté zkušenosti s prací s hluchoslepými, převážně ze třídy pro hluchoslepy v Olomouci. Ti vycházeli z myšlenky, že je potřeba v ČR vybudovat kvalitnější systém podpory hluchoslepým a proto, že nám schází odborníci, snaží se skrze tuto publikaci s ostatními podělit o své zkušenosti. Celá knížka se opírá o příklady z praxe, o výpovědi hluchoslepých klientů či jejich rodičů i o zkušenosti ze zahraničí.

Publikace je rozdělená do tří velkých tématických celků (Rodina a děti, Možnosti vzdělávání a odborné péče, kdo, kde a jak na to..., Komunikace), které obsahují jednotlivé kapitoly, zabývající se konkrétními problémy.

Za prioritu autoři považují zkvalitnění života hluchoslepých na nejvyšší možnou míru, vytváření jejich kladného sebehodnocení, poskytnutí možnosti seberealizace, začlenění do společnosti. Prostředkem k tomu má být individuální přístup a rozvoj jedince ve všech složkách osobnosti – nejen vytvoření kvalitního komunikačního systému, ale upozorňují také na jiné oblasti, kterým by se měla věnovat větší pozornost, jako je začlenění do pracovního procesu nebo otázky sexuální výchovy.

CHAPMAN, K. E.: *Visually handicapped children and young people*. Routledge & Kegan Paul; London, 1978. ISBN 0 7100 8878 7

Knih je odborným pojednáním o edukaci jedinců se zrakovým postižením. Pozornost věnuje věkovému období od raného věku po dospívání. Jsou zde popsány důsledky zrakového postižení na učení a vývoj postiženého dítěte. Určuje výskyt nejčastějších zrakových vad ve školním věku. Detailně pojednává o vzdělávacích opatření při edukaci nevidomých a částečně vidících. Stanovuje výchovné oblasti, které vyžadují speciální pozornost ze strany působícího učitele. Zmiňuje vhodné využití výukové postupů a použití učebního materiálu. Věnuje se také sociálnímu a osobnostnímu vývoji zrakově postižených dětí a dospívajících.

VÍTKOVÁ, M. a kol.: *Možnosti reedukace zraku při kombinovaném postižení*. Paido; Brno, 1999. ISBN80-85931-75-3

Tato publikace je souhrnem odborných pojednání známých osobností věnující se již řadu let problematice zrakového postižení. Doc. PhDr. Marie Vítková, CSc. uvádí statistiky výskytu různých typů a kombinací postižení na školách v ČR za posledních 15 – 20 let. Prof. MUDr. Jaroslav Řehůřek, CSc. seznamuje s anatomií zrakového orgánu a fyziologií zraku. Mgr. Lea Květoňová-Švecová, Dr. Se věnuje problematice, která je v odborné speciálně pedagogické literatuře dosti opomíjena, a to je okruh jedinců s narušeným binokulárním viděním a jejich reedukace. Ingrid Madlener se zabývá jedinci s multihandicapem v kombinaci zrakového a mentálního postižení. Součástí knihy je také příloha o významu sociálního učení u žáků se zrakovým postižením, kurikulum navrhla a v praxi ověřila německá speciální pedagožka Roswit Strittmatter. Tuto pasáž přeložila Doc. PhDr. Marie Vítková, CSc..

Vachule, R. *Sport a rekreační aktivity zdravotně postižených dětí*. Praha: Asociace rodičů a přátel zrakově postižených dětí v České republice, 1998.

Knihy se zabývá, jak už je z názvu patrné, sportovními aktivitami pro zrakově postižené. Obsahuje některé statistické údaje, rozebírá sport pro zrakově postižené, a především obsahuje popis téměř všech sportů vhodných pro zrakově postižené, jejich výhod i nevýhod a nezbytné pomůcky potřebné k jejich provádění.

Květoňová – Švecová, L. *Oftalmopedie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-58-8.

Knihy slouží jako učební text oboru oftalmopedie. Obsahuje kapitoly které s oborem úzce souvisejí. Jde o kapitoly především medicínské, vývojové psychologie a také výchovu a vzdělávání dětí se zrakovým postižením.

SMÝKAL, J. *Pohled do dějin slepeckého písma*. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých, 1994.

PhDr. Josef Smýkal v knize popisuje všechna písma, která byla určena nebo doporučena nevidomým. Náznaky hledá již v dávné historii a končí rokem 1994, ve kterém je kniha napsána. Dokonce se mu povedlo odhalit i několik falešných mínění a idealizací, které se mezi odborníky do té doby tradovaly.

První kapitolu tvoří úvod. Ve druhé pak Smýkal hovoří o vzdělání, které chápe takto: „Vzdělání není dar, jedno ze základních práv člověka.“ Opisuje zde rehabilitace osobnosti nevidomého, první pokusy o slepecké písmo a dále hovoří o Francescu Lana Terzimu, italském mnichovi, kterého považuje za, v tomto směru, nejvýznamnějšího badatele 17. století.

Od prvních ojedinělých náznaků vzdělávání osob se zrakovým postižením přechází Smýkal k popisu počátkům kolektivního vzdělávání, čímž se zabývá v další, již třetí, kapitole.

První krok vidí v založení prvního výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé v Paříži v roce 1784, jež učinil Valentin Haüy. V tomto roce byla vytvořena reliéfní latinka, ale známo bylo již tzv. jehlové písmo M. T. Paradisové. To však Haüy nepřijal. Dále se Smýkal podrobněji věnuje Johannu Wilhelmu Kleinovi a jeho dvojí transformaci latinky.

Čtvrtá kapitola knihy nese název Velké hledání. Nejprve je zde zmíněna soutěž edinburské Společnosti pro umění a dále pak o dalších evropských autorů, kam patřili např. D. Guillié, G. Schibel, A. Zeune aj. Dvě významné osobnosti té doby, kterým věnuje Smýkal samostatnou podkapitolu jsou William Moon, anglický právník, který v r. 1839 ztratil zrak, a Wilhelm Ludolf Lachmann, zakladatel a ředitel ústavu pro nevidomé v Braunschweigu. Věnuje se také perličkové latince a přechodu od ní k liniím a bodům a k jejich vzájemnému kombinování.

V páté kapitole se konečně dostává k tématu, které je nejznámější zejména mezi laickou veřejností a to Braillovo písmo. Věnuje se mu natolik podrobně, že se zde čtenář může dozvědět nejen mnoho o samotném Louisi Braillovi, ale i o jeho předchůdci Charleem Barbier de la Serre, který r. 1815 vytvořil první skutečně bodové písmo, a dalším vývoji a nejrůznějších podrobnostech o tomto, zatím stále nejuznávanějším a nejrozšířenějším, písmu.

Smýkal postupně přechází do dnešní doby a další svou kapitolu věnuje psaní a tisku. Současný stav (do roku 1994) pak popisuje v sedmé, předposlední kapitole. V závěrečné kapitole se Smýkal ještě jednou zamýšlí nad vzděláním lidí se Zrakovým postižením a to konkrétně nad právem na informace. Zmiňuje knihovny a časopisy a uvádí konkrétní instituce a letopočty jejich založení.

Kniha obsahuje i jmenný a věcný rejstřík, ale snad nejzajímavější je obrazová příloha, která je velmi bohatá a lze si v ní prohlédnout velkou řadu pomůcek a technických zařízení, o kterých se Smýkal zmiňuje.

Pohled do dějin slepeckého písma jsem nejprve brala do rukou jako studijní materiál, ale hned mě kniha zaujala svým širokým záběrem, způsobem podání a spoustami zajímavostí, které jsem se během četby dověděla. Mně osobně se věci lépe pamatují a lépe se mi o nich mluví, pokud je vidím a můžu si je prohlédnout. Tím mi kniha velmi pomohla, protože její originální obrazová příloha obsahuje celou řadu obrázků, díky kterým se čtenář v problematice lépe orientuje a pojmy se pro něj konkretizují a nabývají konkrétních obrazů. Ráda se ke knize vracím a znamená pro mě velký přínos. Je to jediná ucelená publikace, která se tak dokonale věnuje písmu pro osoby nevidomé.

LUDÍKOVÁ, L. *Edukace hluchoslepého dítěte raného věku*. Olomouc: UPOL, 2001. ISBN 80-244-0250-5

Osoby s duálním senzoryckým postižením, s hluchoslepotou, tvoří velmi specifickou skupinu mezi osobami se zdravotním postižením. Velmi intenzivně se tomuto postižení, ze svého pohledu tyflopeda, věnuje prof. Doc. PaDr. Libuše Ludíková, CSc. Její zásluhou již bylo vydáno několik knih, které osvětlují problém hluchoslepoty. Jedou z nich je *Edukace hluchoslepého dítěte raného věku* vydaná roku 2001.

Autorka začíná knihu uvedením do problematiky, kde nastiňuje pojetí a problém hluchoslepoty a nebezpečí, které toto postižení představuje. Uvádí několik definic hluchoslepoty a to nejen naše, ale i zahraniční. Po úvodní části, kde dále ještě hovoří o etiologii, klasifikaci a charakteristice hluchoslepých osob, se věnuje problematice blíže a to nejprve vzhledem k prvnímu společenství, se kterým se hluchoslepé dítě setká – k rodině. Za základní a nejdůležitější pro úspěšný vývoj dítěte považuje autorka vztah mezi dítětem a ostatními členy rodiny a to, jaký postoj a jaká očekávání vůči dítěti rodiče zaujmou. Vymezuje několik možných příčin problému a jejich následky pro další vývoj dítěte.

V kapitole Citový a sociální vývoj hluchoslepého dítěte v raném období popisuje nejen samotný vývoj dítěte, ale i možná úskalí a řešení jejich prevence či nápravy. V návaznosti na tuto kapitolu pak autorka popisuje obecné strategie rané výchovy hluchoslepého dítěte. Počátkem veškeré pedagogické práce s hluchoslepým dítětem je, podle autorky, vytvoření sociálně emotivního vztahu. Velmi pečlivě popisuje projevy dítěte a jeho vnímání. Věnuje se nutnosti tělesného kontaktu, který je velmi důležitý a pro vznik vztahu, ale i další vývoj dítěte a jeho život nezbytný. Pomocí tělesného kontaktu se buduje také systém komunikace. Tomu je věnována další kapitola, kde se dozvíme nejen, co to komunikace je, ale také nejrozšířenější komunikační techniky hluchoslepých, ale i o nesymbolických komunikativních módech hluchoslepých dětí. Ty používají děti, které nikdy symbolický systém neovládnu, ale je třeba jejich způsob komunikace hlouběji vnímat a vynaložit nezbytné úsilí pro porozumění.

Osmá kapitola je nazvána Specifika v jednotlivých oblastech rané výchovy hluchoslepého dítěte. Pozornost je věnována rozvoji sluchu, vibračním počitkům, zrakové stimulaci, kinestetickým počitkům, rozvoji hmatu, čichu, chuti a poznávání pomocí pohybu.

Protože hovoříme o dítěti, představuje stejně jako pro „intaktní“ dítě, tak i pro dítě s hluchosleptou nedílnou součástí života hra a hračka. Té je věnována předposlední kapitola, která popisuje jejich význam a průběh a hlavně důležitou roli pro zdravý vývoj dítěte. A jako poslední se autorka zmiňuje o výchově k samostatnosti, která je pro každého člověka, tedy i pro hluchoslepého velmi důležitá.

O problematice hluchoslepoty se dlouho nemluvilo a toto postižení bylo považováno spíše za ojedinělé. V poslední době ale stále více tento problém vyplouvá na světlo a každý speciální pedagog se s ním ve své praxi může setkat. Je nezbytné proto znát jeho specifika i další fakta a proto by kniha s touto problematikou neměla chybět v knihovně žádného speciálního pedagoga.

Anotace

autor: Ivana Kudelová; Lea Květoňová-Švecová

název: Malé dítě s těžkým poškozením zraku (raná péče o dítě se zrakovým a kombinovaným postižením)

nakladatelství: Paido, Brno ISBN 80-85931-24-9

rok vydání: 1996

počet stran: 40

Klíčová slova: raná péče u dětí s těžkým zrakovým postižením, zrakové vady (stručná charakteristika nejběžnějších z.v.), vývoj zrakového vnímání, obecné výchovné zásady u ZP dětí, dopad zrakového postižení na celkový vývoj, zraková stimulace, dítě s více vadami

Publikace obsahuje důležitá upozornění, čeho je třeba přednostně si všimnout u dětí se ZP od narození po 3,5 roku života a možné způsoby stimulace (např. barevné rukavičky, ozvučené hračky, štěrchátka..., usnadnění orientace v prostoru – osvětlení rohů, tapety na hrany nábytku, hmatové desky..., při zbytcích zraku – nácvik vnímání obrázků – kolečko, čtverec, trojúhelník a později složitější tvary..., mezi 2 - 3. rokem rozvíjet JM stavěním z kostek, hrou s mozaikou...). Velmi podnětná jsou i obecné výchovné zásady: na vlastní kůži si vyzkoušet, jak dítě vnímá svět /simulační brýle/, ohlásit se předem, aby se dítě nepolekalo, vyjádřit nesouhlas v případě neadekvátního chování, vést dítě k co možné největší samostatnosti, být dobře informován o diagnóze i prognóze zrakové vady dítěte... Na konci knihy jsou k dispozici fotografie se stimulačními pomůckami pro nejmenší – např. z dílny Ley Häyverinen (panenka Lea) nebo Lily Nielsen (Little Room).

Anotace

autor: Ludíková Libuše a kol.

název: Kombinované vady (KV)

nakladatelství: Olomouc UP, ISBN 80-244-1154-7

rok vydání: 2005

počet stran: 140

Klíčová slova: teorie KB, AAA, KB z hlediska jednotlivých speciálně pedagogických oborů (psychopedie, surdopedie, tyflogedie, somatopedie, etopedie), hluchoslepota (+ komunikace)

V této publikaci jsou rozebrány jednotlivé typy postižení v rozličných kombinacích. Je možno se zde seznámit i se syndromy, které často spojují více postižení dohromady např. Marinesco-Sjögrenův syndrom – kombinace motorického, mentálního, zrakového postižení. V kapitole o osobách s KV z pohledu tyflogedie je nejprve načrtnuto základní dělení zrakově postižených dle stupně zraku, kompenzační činitelé (nižší a vyšší) a zraková stimulace. Pozornost je věnována i užívání AAK u osob s kombinací ZP. V následujících statích je rozebráno ZP v kombinaci s řečovým, mentálním, tělesným postižením a v neposlední řadě také ZP a psychosociální ohrožení. Poslední dvě kapitoly této knihy jsou věnovány jedincům hluchoslepým a jejich komunikaci. Je zde velmi názorně popsán vývoj osobnosti hluchoslepeho dítěte a jeho potíže ve vytváření osobních a sociálních vztahů. V této kapitole

je pojednáno také o koncepci péče (předškolní péče, přípravný stupeň, nižší, střední, vyšší stupeň).

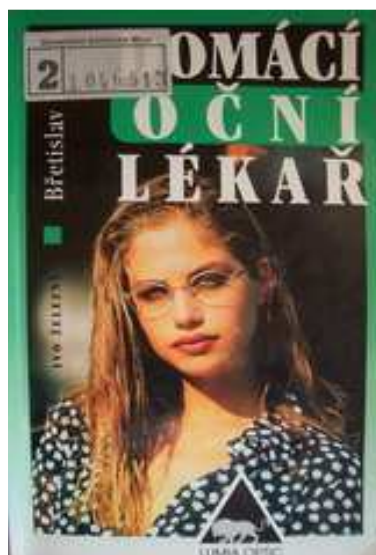
Rozmanité služby v České republice jsou shrnuty ve výborné publikaci:
FRANCOVÁ, P.; VEČERKOVÁ, H. *Adresář poskytovatelů služeb pro děti se zrakovým postižením a jejich rodiny*. Praha: Okamžik, 2005. – k vypůjčení v MZK

Kudelová, I., Květoňová, L. *Malé dítě s těžkým poškozením zraku. Raná péče o dítě se zrakovým a kombinovaným postižením*. Brno: Paido, 1996, ISBN 80-85931-24-9

Autorky této publikace udávají základní rozdělení a popis zrakových vad, včetně vnějších projevů narušeného zrakového vnímání. Najdeme zde také jednoduchý popis toho, jak probíhá vyšetření u očního lékaře. Jde spíše o rady rodičům zrakově postižených dětí než o odborné informace. V další kapitole najdeme rady pro rodiče čeho si mají všimnout při vývoji jejich dětí v jednotlivých měsících, jak je zrakové postižení ovlivňuje. Rodiče zde také naleznou rady a zásady jak přistupovat k zrakově postiženému dítěti, jak s ním jednat a jak je vychovávat. Pro srovnání je zde také uvedený vývoj zrakového vnímání u zdravých dětí a rady jak obecně zjistit, jestli má dítě zachovány zbytky zraku. Jde především o příklad z praxe rodičů a učitelů, ne o odborné informace. Druhá část knihy je věnována zrakové stimulaci, rozvíjení zrakového vnímání, včetně opět praktických příkladů. Několik kapitol je věnováno dětem s více vadami, především typům DMO a epilepsii. Závěrem se autorky zabývají ranou péčí, jejich službami a specifiky. Kniha je také doplněna názornými obrázky pomůcek pro zrakovou stimulaci.

Keblová, A. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy*. Praha: Septima, 1995, ISBN 80-85801-62-0

Tato publikace je cele věnována jmenování jednotlivých typů kompenzačních učebních pomůcek pro žáky se zrakovým postižením a stručnému popisu vybraných typů. Najdeme zde rozdělení optických a neoptických pomůcek a také výpis doporučených pomůcek pro výuku předmětů v základní škole (český jazyk, matematika, fyzika, pracovní vyučování, přírodopis, zeměpis, chemie, výtvarná a tělesná výchova, anglický jazyk a výuka psaní strojem). Tato publikace je vhodná jak pro odborníky, tak pro laiky.

Břetislav Brožek

Domácí oční lékař

nakladatelství a vydavatelství Ivo Železný, spol. s r. o., Praha 1998, ISBN 80-237-1945-9

Kniha „Domácí oční lékař“ od oftalmologa Břetislava Brožka je populárně naučnou publikací o očních vadách a onemocněních pro širokou veřejnost. Autor se zaměřuje na nejčastější oční onemocnění, jejich projevy, vysvětluje jejich dopad na změnu kvality vidění, ale také na možnosti nápravy a léčby. V úvodní kapitole „vady zvané brýlové“ se letmo zmíní o anatomii oka, fyziologii vidění a poté poměrně podrobně vysvětluje nejčastější refrakční vady a možnosti korekce i dosti podrobný popis možností operace krátkozrakosti včetně rad pro pooperační období. Další kapitola se velmi podrobně věnuje kontaktním čočkám, druhům kontaktních čoček, výhodám a nevýhodám a vhodnosti použití pro konkrétní oční vady. V dalších kapitolách se věnuje strabismu a amblyopii u dětí, šedému zákalu, glaukomu, onemocnění slzných cest u dětí a příčinám slepoty. Soustřeďuje se opět na zevrubný popis symptomů onemocnění a možnostem léčby, včetně popisu operačních zákroků a radám pro pacienty a to včetně malé historické odbočky o léčení šedého zákalu ve středověku.

Tato kniha podle mého názoru pro studenty speciální pedagogiky příliš přínosná není. Některé pasáže jsou zajímavé a přinesou nové informace, ale jen velmi útržkovitě a neobjektivně, dokonce s množstvím tiskových chyb a velmi nízkou úrovní vyobrazení. Autor se velmi často nechává unášet potřebou vlastní prezentace a nezřídka sklouzne k žehrání na vlastní nelehký úděl špatně placeného očního chirurga, a to zejména v poslední části věnované systému zdravotnictví. Takový přístup se mi zdá nevhodný vzhledem k tomu, že

potencionální čtenář jeho publikace je zároveň i pacient, který se tak dostává do situace výčitek svědomí, že vůbec chce péči na kterou má nárok od těch chudáků doktorů.

Šárka Pitrová a kolektiv

Chraňte svůj zrak

Nakladatelství Grada Avicenum, Praha 1993, ISBN 80-7169-037-6

Kniha „Chraňte svůj zrak“ byla napsána pravděpodobně za stejným účelem jako prvně jmenovaná kniha, totiž uceleně odpovědět její pomocí na otázky pacientů v očních ordinacích i celé široké veřejnosti na otázky zdraví očí. Na jejím vypracování spolupracoval tým odborníků z oblasti očního lékařství z LF UK v Praze. Kniha velmi logicky uspořádána do jednotlivých kapitol popisujících nejběžnější onemocnění oka a základní principy jejich léčby, samostatnou kapitolu pochopitelně tvoří brýlová korekce a kontaktní čočky jako nejčastější korekce vad a také největší zdroj dotazů. Těžko říci nakolik jsou informace o možnostech korekce aktuální, ale principy jsou srozumitelně popsány a mají nadčasovou platnost. Další kapitoly se věnují úrazům oka a problémům s očima v dětském věku, kde jsou popsána veškerá rizika s ohledem na vývoj dítěte a vývoj vidění a také letmé nastínění možností reedukace s důrazem na odpovědnost rodičů.

Kniha se mi velmi líbila, na první pohled se jedná o seriózní počín skutečných odborníků se snahou o nejvyšší objektivitu a zaměřením se na skutečnou podstatu problému a jeho přiblížení srozumitelnou formou. Všechny oční vady a onemocnění jsou popsány poctivě a systematicky, z pohledu pacienta nechybí ani základní rady a možná rizika. Osobně tuto knihu **mohu doporučit** všem studentům speciální pedagogiky při přípravě na zkoušku z oftalmopedie k utřídění si informací a nejednou i k získání nových a zajímavých informací.

Jediné co bych vytkla je úplná absence informací o vrozených deformacích a vadách oka, která se pravděpodobně týká jen poměrně úzkého počtu dětí, proto nebyla do publikace zahrnuta.

CHVÁTALOVÁ, H. *Jak se žije dětem s postižením*. Praha: Portál, 2005. 184 s. ISBN 80-7367-013-5.

Jedná se o čtrnáct rozhovorů s rodiči dětí s různým postižením (děti s Downovým syndromem, děti se svalovou atrofií, děti s DMO a děti s těžkým postižením sluchu a také děti se zrakovým postižením)

Všechny rozhovory se dotýkají tří základních okruhů problémů, s kterými se rodiče takových dětí musí zabývat

- vyrovnávání se skutečnosti, že narozené dítě je jiné, než byly rodičovské představy, a pak cesta k bezpodmínečnému přijetí dítěte.
  - otázky týkající se vzdělávání dítěte: Jak zařídit školní docházku, je vhodná integrace, kdy a jak?
  - zajištění budoucího života dítěte s těžkým postižením. Co s ním bude, až se rodiče o ně nebudou moci starat?

KEBLOVÁ, A. *Sluchové vnímání u zrakově postižených*. Praha: Septima, 1999. 30 s.

Kniha je určena pedagogické a rodičovské veřejnosti. Zabývá se rozvojem sluchu jako kompenzačního smyslu, a zejména v metodické části nabízí množství her a aktivit k dosažení a naplnění tohoto záměru.

Ujměte se mě (Výchova hluchoslepých dětí): Verena Cadrinaux, Hubert Cadrinaux, Armin Lowe.

Kniha se zabývá problematikou hluchoslepeho dítěte. Výchova k samostatnosti, sebeobsluze. Cvičení smyslů, kreativní činnost, důležitost hry. Využití kompenzačních pomůcek. Rozvoj jemné, hrubé motoriky. Péče o tělo, oblékání, výchova k hygieně, Specifika komunikace u hluchoslepých. Jaký druh pomoci mohou jedinci s touto problematikou očekávat.

Literatura: Cadrinaux, V. et al. *Ujměte se mě*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Pedagogické nakladatelství, 1999. 119s.

ANOTACE

Název: Nástin psychologie nevidomých a slabozrakých

Autor: A. G. Litvak,

Překlad: Ludmila Mertlová z ruského originálu *Očerki psichologii slepych i slabovidjaščich*

Stran: 175

Vydavatel: SPN, Praha

Rok: 1979

Kniha, i přes svoje stáří, má stále čtenáři co nabídnout. V knize jsou podrobně vyloženy poznávací činnosti nevidomých, především psychologie smyslového poznání. Je zajímavé, že v době, kdy byla kniha vydána, již autorka používá korektního termínu „nevidomý“ a nikoliv „slepý“, jak bývalo až donedávna (začátek 90. let) zvykem. Kniha je přehledně řazena do kapitol (např. vnímání, představy, prostorová orientace, paměť nevidomých a slabozrakých), které jsou následně členěny do několika subkapitol. V knize se také objevuje mnoho odkazů a referencí na další ruské publikace týkající se této problematiky.

Název: Nárys gnoseologických zvláštností hudebnosti nevidomých

Autor: Josef Smýkal

Stran: 32

Vydavatel: neuvedeno

Rok: 1965

Autor se v knize zabývá problematikou hudebnosti nevidomé mládeže. Kritizuje metodiky hudební výchovy, které dostatečně nezohledňují tuto problematiku. Snaží se také vyvracet mylnou domněnku, že nevidomí mají hudební nadání vrozené. V knize si tedy stanovuje několik zásadních otázek, jmenujme např.: kde tkví kořeny zvláštní tónové citlivosti, jaký vliv má omezená gnose na hudební rozvoj, jaký vliv má hudebnost na utváření osobnosti nevidomého a mnoho dalších. Na všechny otázky se následně snaží co nejzvěrubněji odpovědět.

Název: Barevné vnímání zrakově postižené mládeže – možnosti využití ve výchově, vzdělávání a rehabilitaci

Autorka: Heidemarie Hofmannová

Stran: 94

Vydavatel: Tyfloinformační agentura RADAR Společnosti nevidomých a slabozrakých, Praha

Rok: 1993

Kniha se soustřeďuje především na psychické působení barev v oblasti emotivity zrakově postiženého člověka. V souladu s tímto zaměřením je podána charakteristika působení barev na osobnost zrakově postižených a řešena otázka jejich preferencí. Na začátku jsou také zmíněny základní teoretická východiska, metodologie a aplikace. V knize také autorka zmiňuje úskalí řešené problematiky, teoretickou i praktickou závažnost tématu.

Sluchové vnímání u zrakově postižených

KEBLOVÁ, A: *Sluchové vnímání u zrakově postižených*. 1. vyd. Praha: Septima, 1999. 32 s. ISBN: 80-7216-080-X

Kniha přibližuje specifické problémy sluchového vnímání u dětí se zrakovým postižením. Seznamuje čtenáře obecně se sluchovým ústrojím a sluchovými vjemy u dětí se zrakovým postižením. Uvádí faktory ovlivňující kvalitu vnímání sluchem, kam patří poruchy sluchu, rizikové anatomicko-fyziologické faktory a vnější faktory sluchové orientace, jako je šum, hluk, akustika a intenzita zvuku.

V kapitole „Výcvik vnímání sluchem“ jsou uvedeny konkrétní cíle a zásady pro tato cvičení. Praktická část představuje cvičení a hry, které mohou rodiče či učitelé při tomto výcviku provádět. V závěru jsou uvedeny pomůcky pro sluchový výcvik, podrobný popis jejich výroby a použití.

Čich a chuť u zrakově postižených

KEBLOVÁ, A. *Čich a chuť u zrakově postižených*. 1. vyd. Praha: Septima, 1999. 32 s. ISBN: 80-7216-081-8

Cílem této knihy je seznámit čtenáře se specifickými problémy vnímání čichem a chutí u dětí s těžkým zrakovým postižením. V úvodu knihy se autorka zabývá obecným vymezením pojmu čich a chuť, jak tyto smysly fungují, jaké chutě a vůně (zápachy) rozeznáváme. Zdůrazňuje přitom význam čichu a chuti u dětí se zrakovým postižením a také zvýšenou citlivost těchto smyslů v dětském věku. Vymezuje příznaky ovlivňující kvalitu vnímání čichem a chutí a účinné předcházení negativním faktorům.

Dále se věnuje samotnému výcviku vnímání čichem, vymezuje cíle, kterých chceme při tréninku dosáhnout. Kromě toho uvádí konkrétní činnosti zaměřené na jejich rozvoj, návody na výrobu názorných a u nás méně obvyklých pomůcek k výcviku čichem nebo chutí a recepty některých jednoduchých pokrmů, jejichž přípravu by mohly zvládnout i děti.

Hmat u zrakově postižených

KEBLOVÁ, A: *Hmat u zrakově postižených*. 1. vyd. Praha: Septima, 1999. 40 s.
ISBN: 80-7216-085-0

Publikace seznamuje čtenáře se specifickými problémy hmatového vnímání u dětí se zrakovým postižením. Na začátku autorka pojednává obecně o hmatu, o fyziologii kožního analyzátoru a formách hmatového vnímání. Zdůrazňuje důležitou úlohu časného začátku hmatového výcviku u dětí. Přitom se zaměřuje na negativní faktory, které mohou ovlivnit kvalitu hmatu a znesnadnit tak jeho výcvik a zdokonalování.

Hlavní část knihy se věnuje výcviku hmatového vnímání, hmatovým cvikům ruky, vývoji jemné motoriky horní končetiny, vnímání předmětů rukama, vnímání reliéfních obrázků s přesným popisem této techniky a konečně i výcviku čtení reliéfního bodového písma. Závěr této části je věnován také hmatovému výcviku dolní končetiny.

Poslední část knihy je zaměřena prakticky, obsahuje popis jednotlivých činností hmatového výcviku, popis pomůcek vhodných pro tato cvičení, cviky pro gymnastiku ruky, chodidla a nohy.

Subjektivní hodnocení a názor:

S publikacemi jsem se setkala při své praxi. Všechny tři hodnotím jako vynikající příručky, které by se měly stát součástí knihovny nejen rodičů a speciálních pedagogů, ale všech učitelů. Knihy jsou psány velmi srozumitelně a stručně, přesto však je v nich obsaženo vše podstatné. Jsou zde vymezeny konkrétní cíle, kterých bychom měly ve výcviku dosáhnout a také praktické činnosti a náměty pro práci s dětmi. V závěru jsou nápady a rady pro užití a výrobu pomůcek, při nichž můžeme zapojit do výroby i děti. Celá série je doplněna ilustracemi. Za velkou výhodu považuji i formát knih, sešitové vydání čtenáře neodradí a můžete ho mít vždy po ruce.

ČICH A CHUŤ U ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH

Kéblková, A. *Čich a chuť u zrakově postižených*, Septima, Praha, 1999 s. 32, ISBN 80-7216-081-8

Autorka se v této publikaci nejprve věnuje čichu a chuti v obecné rovině. Uvádí faktory, které mohou ovlivňovat kvalitu vnímání čichem a chutí a způsoby, jak snížené kvalitě přijímání podnětů těmito smysly předejít. Následně upozorňuje na významu těchto smyslů pro jedince se zrakovým postižením. Hovoří o nutnosti rozvoje (nejen) těchto smyslů zejména u dětí se zrakovým postižením. Tuto skutečnost vysvětluje tím, že právě v předškolním věku je rozvoj smyslového vnímání nejvýraznější. Dále autorka v publikaci popisuje samotný výcvik vnímání čichem a výcvik vnímání chuti. U obou těchto výcviků jsou uvedeny vhodné pomůcky, praktická cvičení a také samotné cíle těchto činností.

Efektivní využívání funkčních smyslů u jedince se zrakovým postižením velký význam. Do popření je však v této souvislosti dáváno hlavně vnímání hmatem a sluchem. V některých situacích však mohou být čich a chuť stejně důležitým zdrojem informací. Proto je nutné při práci s jedincem se zrakovým postižením na rozvoj těchto smyslů nezapomínat.

NE TAK, ALE TAK

Van Dyck, H. *Ne tak, al tak: Příručka správného kontaktu s nevidomými a slabozrakými*, Tyfloservis SONS ČR, Praha, 2000 s. 30

Tato příručka stručně informuje o pravidlech a způsobu kontaktu „zdravé populace“ s jedinci se zrakovým postižením. Uvádí hlavní zásady komunikace s jedinci se zrakovým postižením a to od samotného oslovení, nabídnutí pomoci až k běžné komunikaci. Popisuje správný postup chování v běžných denních situacích. Tedy hlavně vedení, přecházení ulice, používání dopravních prostředků, nakupování, užívání toalety nebo popis trasy. Autor sám má zrakové postižení. Příručka je proto obohacena o jeho osobní zkušenosti z kontaktu s intaktní populací.

Jedná se o velmi stručnou publikaci. Jedinci, který nikdy nebyl v kontaktu s jedincem se zrakovým postižením jistě podá základní informace o jeho potřebách. Mohla by při svém rozšíření mezi laickou veřejnost výrazně zlepšit chování „zdravé populace“ k jedincům se zrakovým postižením. Samotný způsob vedení, který by dle mého názoru mělo být klíčový, je ale v brožuře popsán velmi jednoduše a ne příliš srozumitelně.

PROVOZOVÁNÍ POHYBOVÝCH AKTIVIT ZRAKOVÉ HANDICAPOVANOU POPULACÍ

Bláha, L., Pyšný, L. *Provozování pohybových aktivit zrakově handicapovanou populací*,
Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem, 2000 s. 214, ISBN 80-7044-323-5

Publikace je dle obsahu rozdělena do čtyřech částí. Jsou jimi institucionální zajištění pohybových aktivit, specifická pohybových aktivit zrakově postižených, zrak a onemocnění oka a velká část je také věnována hře Goalball.

V úvodní části jsou popsány světové i české instituce, které se různými způsoby věnují pohybovým aktivitám ZP. Dále se publikace věnuje osvojování pohybových aktivit ZP, problémům spojených s nácvikem pohybových aktivit a také významu sportu pro jedince se zrakovým postižením. Popisuje anatomii, fyziologii oka některá onemocnění a postižení zraku. V části, která se věnuje hře Goalball je čtenář seznámen s pravidly této hry, dovednostmi nutnými pro hraní této hry a výsledky výzkumů souvisejících s Goalballem.

Provozování pohybových aktivit je jednou z možností zkvalitnění života člověka se zrakovým postižením. Jejich provozování by proto nemělo zůstat pouze doménou školských zařízení.

HISTORY OF THE WHITE CANE HISTORIE BÍLÉ HOLE

zdroj: <http://www.nfbmass.org/white%20cane.htm>

Jak samotný název článku vypovídá, článek popisuje historii používání bílé hole a to jako symbolu opravdové nezávislosti lidí se zrakovým postižením. Bílá hůl je zde obrána jak ve smyslu nástroje, tak symbolu. Jako první zmínky o holi (tehdy ještě ne bílé), která sloužila jako nástroj pro pohyb jedince se zrakovým postižením, je v článku uvedena „biblická doba“. Pouze jako pomůcka při pohybu pak byla využívána hůl po celá staletí. Tento postoj se změnil až ve 20. století. V roce 1921 James Biggs, sám zrakově postižený, si svou hůl natřel a bílo, aby byl více nápadný pro motoristy. K jejímu rozšíření po světě nedošlo okamžitě. Trvalo ještě dalších deset let než se z Velké Británie rozšířila po Evropě a dále. Jak se měnil význam a vzhled hole pro zrakově postižené, měnil se i způsob použití. Důležitým momentem

v uznání významu bílé hole na úrovni státu se stalo vyhlášení 15. října Dnem bílé hole. Stalo se tak v roce 1964 prohlášením Kongresu Spojených států.

Význam bílé hole pro jedince se zrakovým postižením je nesporný. Je zajímavé uvědomit si, že i věc, které je v dnešním světě naprostou samozřejmostí, jí nebyla vždy. A o to je možná její význam v současné době důležitější.

Stručný přehled učiva pro praktickou část výcviku asistentů prostorové orientace a samostatného pohybu zrakově postižených – Společnost nevidomých a slabozrakých V České Republice, Praha 1995

Publikace je určena širší veřejnosti, zejména však pedagogům, rodičům dětí se zrakovým postižením a asistentům výcviku prostorové orientace a samostatného pohybu. Je koncipována jako velmi přehledná metodika výuky prostorové orientace a samostatného pohybu (POSM) lidí se zrakovým postižením.

První část je orientována spíše teoreticky, autoři zde definují základní pojmy jako je prostor, orientace, orientační situace a orientační prostředky. Dále jsou popsány kritéria výcviku POSM a to zejména bezpečnost, ale i příklon ke specifickým potřebám daného jedince se zrakovým postižením (např. správná volba trasy, taktika a technika POSM apod.) a typy vnímání, kterými jsou získávány informace o prostředí (hmatové, sluchové, čichové, tepelné, vertikální, horizontální).

V další části publikace se seznamujeme s metodami a formami výcviku POSM a podrobněji i s metodikou výcviku POSM, kterou autoři dělí na chůzi s průvodcem, bezpečností techniky a chůzi bez pomůcek a bez průvodce. Jsou zde také vyjmenovány a popsány základní techniky chůze s dlouhou holí.

Poslední část slouží jako postup či návod při popisu a nácviku již konkrétních tras. publikace je velice dobře uchopitelná a využitelná v praxi. Samostatně však nepostačí pro nácvik POSM jedinců se zrakovým postižením.

Kremser – Broschüre

Kremser – Broschüre je brožurka vydávaná rakouskou organizací Blinden- und Sehbehindertenverband. Je určena pro děti i učitele na základních školách a je zdarma. Od r. 2002 je možno najít tuto brožuru i na internetu.

Vtipné a žákům základní školy i blízké obrázky pochází z dílny grafika Gerharda Förstra. Tyto obrázky doprovází text, který velmi jednoduše až orientačně seznamuje čtenáře, jak se chovat při setkání s člověkem se zrakovým postižením. Žáci se dovídají základní pravidla chování tak, aby setkání se zrakově postiženým spolužákem nebo dospělým považovali za běžné nikoli tabuizované.

Brožura provází dítě od prvního setkání s nevidomým. Napovídá, jak rozpoznat, že nevidomí potřebuje pomoci a jak vlastně i dítě jedince se zrakovým postižením pozná. Dále se seznamujeme, jak pomáhat nevidomému člověku v divadle, v dopravních prostředcích, jak s ním hovořit, na co dávat pozor atd. Je to malý průvodce základních rad pro děti, jak se chovat při kontaktu s nevidomým.

Pro děti jsou informace velmi jednoduše a vtipně podané, bez zbytečných frází, jasné a pochopitelné. Myslím si, že brožura či publikace podobného zaměření v našich školách stále chybí.

Zdroj: <http://kremser.wonne.cc/?page=1003>

Arteterapie se zrakově postiženými

Evžen Perout

PEROUT, E. *Arteterapie se zrakově postiženými*. Praha: Okamžik, 2005. ISBN 80-903247-9-7.

Autorem této knihy je malíř, básník, arteterapeut a pedagog Evžen Perout. Kniha je jakési shrnutí a formulování jeho zkušeností z více než desetileté praxe, při které se setkával s výtvarnou tvorbou různě zrakově postižených. Popisuje zde různé postupy a techniky, které se mu při této práci osvědčily.

Kniha je rozdělena do tří částí. První teoretická část je úvodem do výchovně vzdělávací problematiky. Je zaměřena především na uplatnění expresivních disciplín. Autor totiž vychází z teze, že expresivita je jednou z forem komunikace a patří k základní výbavě každého člověka. Z toho vychází fakt, že i od dětství nevidící člověk má potřebu se výtvarně vyjadřovat.

Druhá teoretická část je speciálně pedagogická a zabývá se zrakovým postižením a nepřímo zdůvodňuje smysluplnost a potřebnost speciální výtvarné výchovy.

V poslední praktické části autor popisuje v několika kasuistikách typické znakové podoby výtvarné tvorby a slouží jako příspěvek k teoriím dětské kresby a malby. Autor zde poukazuje na to, že i tvorba těžce zrakově postižených může mít, při vhodném a dlouhodobém vedení, výtvarnou kvalitu.

Kniha se mi velice dobře četla, protože není pouhou „suchou teorií“, ale je doplněna praktickými zkušenostmi a ukázkami autora. Kniha může sloužit jako příručka pro začínající arteterapeuty, ale samozřejmě i budoucí speciální pedagogy.

Mapy a orientační plány pro zrakově postižené

Petr Červenka

ČERVENKA, P. *Mapy a orientační plány pro zrakově postižené*. Praha: Aula, 1999. ISBN 80-902667-4-6.

Kniha se zabývá problematikou výroby hmatových map a orientačních plánů pro zrakově postižené. Je zde podrobně popsáno pro koho je používání, těchto map vhodné, a pro koho jsou určeny. většina lidí si totiž myslí, že tyto speciální mapy může používat každý nevidomý nebo jinak zrakově postižený. Je to však omyl, neboť každému tento způsob orientace nevyhovuje nebo není schopen zvládnout jeho používání. Je to jako u ostatní zdravé populace někdo kartografické pomůcky, jako jsou mapy a orientační plány, používá a někdo z určitých důvodů ne.

V knize je také popsáno co musí zrakově postižený jedinec zvládat a jakou přípravou prochází než je připraven a schopen tyto speciální kartografické pomůcky používat. Patří sem hlavně hmatové vnímání, které musí být velmi dobře rozvinuto, protože jeho pomocí se na mapách orientuje. Proto jsou zde uvedeny určité postupy a cvičení, jak postupovat při jeho rozvoji do požadované míry.

Další oddíl je věnován mapám – jejich dělení podle způsobu použití, velikosti, podle toho k čemu jsou určeny, atd. Je zde také podrobně popsána výroba speciálních hmatových map a orientačních plánů. Kniha je také doplněna obrazovými ukázkami některých hmatových map a orientačních plánů.

Myslím si, že kniha je určena převážně lidem, kteří pracují se zrakově postiženými nebo těm, kteří potřebují pochopit a zvládnout tuto problematiku tvorby a výroby hmatových map a orientačních plánů pro zrakově postižené.

Edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v raném a předškolním věku

Kniha Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku je přehledně dělena do šesti částí, přičemž každé části se věnuje jiný autor.

V první části kniha popisuje pediatrickou péči v České republice, růst a vývoj dítěte, stručně se zmiňuje o jednotlivých typech postižení, vzniku postižení a možnostech péče o děti s postižením.

V druhé části knihy je popsána problematika dětí s tělesným postižením. Autorka se zaměřila na druhy tělesného postižení, speciálně pedagogickou diagnostiku a edukaci dětí s tělesným postižením v raném a předškolním věku.

Třetí část knihy je zaměřena na funkci ruky, příčiny deficitu hybné funkce ruky a na metodiku manipulační hry.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na děti se sluchovým postižením. Je zde popsána komunikace sluchově postižených dětí, výchova dětí se sluchovým postižením, výchova dětí v mateřské škole a úkoly Speciálně pedagogických center.

Předposlední kapitola je zaměřena na dítě se zrakovým postižením. Popisuje potřeby dítěte se zrakovým postižením, dopad zrakového postižení na vývoj dítěte, reedukaci zraku, kompenzaci zraku, výchovu dítěte se zrakovým postižením v mateřské škole.

V poslední kapitole je seznam zařízení poskytující ranou péči na území středočeského kraje. Tato kapitola bude tedy hlavně oceněna lidmi žijícími v Praze a okolí.

Kniha je napsána velice přehledně a „čtivě“. Shrnuje poznatky o jednotlivých postiženích a možnostech edukace dětí s těmito postiženími. Kniha uceleně a přehledně doplní znalosti studentům speciální pedagogiky.

